

· ПЕТРОРОМАН ·

Галина ГОРИЦЬКА

**ТОВАРИСТВО
ОСИРОТІЛИХ
АТЕЇСТІВ**

Харків
«ФОЛІО»
2019

Розмова батька чи діда з синами офіцерами-льотчиками далечезних рейдів, що повернулися з війни.

— Розкажіть же, де ви були?

— Були скрізь. Літали над усією землею.

— Над чиею?

— Над усією. Над цілою планетою.

— А, планета. Знаю. І комету бачив. Гуркотіла колись, з великим хвостом. Віщувала турецьку війну.

— Кидали бомби на землю. Планету.

— Тьху.

— Нищили ворогів на всьому світі.

— Ну, який же він, світ?

— Малий. Маленький, тату.

— Маленький, кажете. Як жалько мені вас...

— Така нудьга.

— Раніше й світ великий був. Такий великий. Було, їдеш до Кременчука, а там же ще степи на Бессарабію.

Великий був світ. Повний таємниць. І повний краси.

Олександр Довженко. Щоденникові записи.

У цій книжці ми з вами пограємо в іншу гру, аніж у попередній. Дуже часто спочатку йтиметься про те, що вже ймовірно було, а потім про те, що було ще раніше того, що було. Або чого ніколи не було, але станеться. Ми стрибатимемо по клавішах піаніно так швидко, так віртуозно... Тож пильуйте.

«От кожного по его способностям, каждому —
по его труду»¹,
або

«Кожному — своє»².

Імовірно, всі герої, і навіть товариш Сталін — вигадані.

---

¹ Один з основоположних принципів соціалізму, задекларований у Конституції СРСР 1936 р.

² Надпис, вміщений німецькими нацистами над входом до концтабору Бухенвальд.

Розділ перший ПОМАХ КРИЛ МЕТЕЛИКА

Насправді колишньому Тониному комроти не так було потрібно бачити свого сина, як знати, що він десь існує. Цікаво, що саме у тисяча дев'ятсот п'ятдесятому у письменника Рея Бредбері виникне ідея викласти в оповіданні «Гуркіт грому» Ефект метелика. І отой непереборний і такий легенький помах крил метелика невдовзі скерує глибше пізнання відставним майором свого єдиного спадкоємця. Ну а поки він знає лише його ім'я — Антон.

Коли Тоня почала зустрічатися з Дмитром Степановичем, своїм колишнім комроти, той нарешті зумів дати волю почуттям, що застрягли в його серці при погляді на вагітну снайперку (свою коханку,

можна було б сказати — пепеже¹, якби не той факт, що зблизились вони вже після фронту) ще з пізньої осені сорок шостого.

Зі своєю акторкою Дмитро розлучився, але так і не сказав Тоні чому. І причина була зовсім не в тім, що вона сфальшувала особисті дані, зменшивши собі віку в новому паспорті. Причина була саме в тому, що вона не могла мати дітей, а Тоня не просто могла, а вже й мала спільного з ним нащадка.

Спочатку Дмитро сумнівався саме щодо себе, а відтак не поспішав з'ясовувати правду у лікарів — вже краще жити у відомчому будинку на Липках, аніж деінде. Та й, погодьтеся, якщо вже він бездітний, то чого йти від дружини — відомої акторки, котра має різні преференції? Тож коли він побачив вагітну Тоню на порозі «акторської» квартири — єдине, що зупинило його від того, аби її розцілувати і залишити при собі, — це те, що житло ніяким чином його не стосувалося. А квартирне питання стояло у повоєнному Києві напрочуд гостро. І він усвідомлював, що забирати вагітну любку немає куди.

А відтак як экс-майору враз закортіло розлучитися, коли він зрозумів, що зовсім не бездітний, то мусив знайти вагомий привід, аби на партзборах на новій роботі його не засудили за руйнування

---

¹ Похідно-польова жона.

радянської сім'ї. Бездоганну репутацію він беріг як зіницю ока. І ось, будь ласка — така нагода... Фальшування документів у Радянському Союзі каралося суворо. А якщо написати доноса куди слід... Так би мовити, наголосити на антирадянській поведінці дружини своєї, відомої актриси, котра як той пустоцвіт, що не дає плоду...

...Кхе-кхе...

Щось він відволікся. Поринув у спогади. Однак часу в нього було замало. Дмитро Степанович ще мусив дописати доповідь на партзбори до приходу Тоні, а вона вже скоро мала прийти. Його пташка, поранена, підбита... А втім, вона, попри все, таки пробачила його. І Дмитро Степанович, що мав неабиякий нюх, розумів, що до цієї індульгенції він аніяким чином не причетний. Усе це — завдяки Тониному чоловікові. Він відчував, що шлюб її не склався, хоча вона стоїчно про це мовчала, одягаючи панчохи, блузку, спідницю, усе своє причандалля після «чаювання» у нього. Так тривало вже два роки.

* * *

Звісно, Тоня не відразу почала приходити до свого колишнього комроти. Спочатку було кілька зустрічей, котрі молода жінка вперто не воліла називати побаченнями. Кілька коротких, але дуже добре ним спланованих зустрічей. Дмитро Степанович

часу не марнував і грошей не шкодував. То в кафе якесь запросить — пригостить тістечком з кавою, то в кіно, то подарує щось з галантереї (приміром, модний ридикюль). Якось вручив неабиякий подарунок — рідкісні парфуми фабрики «Новая Заря»¹.

Тоня була — мов пташка сполохана. І Дмитро Степанович не цурався підгодовувати — кидав їй хлібні крихти, підманював ближче. Чи підкупили її подарунки? Скорше увага. І, звісно, оте регулярне протиставлення свого чоловіка і екс-коханця завжди виявлялось не на користь першого.

Чоловік її, Ляоня, колишній моряк Пінської військової річкової флотилії, що втратив ногу у «Київському котлі»², захищаючи рідне місто, безнадійно спивався і тонув у минулому, неначе й не було флоту, його морського життя, війни, дружини, сина... Тонув у дитинстві, райдужності того, чого вже не повернути. Тонув до баротравм. Алкогольних.

І ось ті півроку, котрі пройшли після доленосної зустрічі наприкінці сорок сьомого на Бессарабці,

---

¹ Легендарна московська парфюмерна фабрика, яку заснував француз Г. Брокер в 1864 р. Після Вітчизняної війни фабрика випускала кілька найменувань продукції, дуже популярної серед жінок Радянського Союзу.

² Йдеться про героїчну оборону Києва, що закінчилась трагедією. «...19 вересня 1941 р., 90-й день війни... на схід від Києва створено три котли, які блоковані нашими значними силами...» — запис зі щоденника генерала Ф. Гальдера.

коли жінка буквально зіштовхнулася з ним, Дмитро Степанович настирливо надзвонював їй на роботу. На коротких зустрічах все запитував про сина... А якось, чергової телефонної розмови, що відбувались регулярно, попросив: зустріньмося цього разу по-людськи, Тоню. Я тебе поведу до ресторану. Нехай все буде по-справжньому.

І Тоня здалась. Трапилось це так.

* * *

Буяли квіти на клумбах міських парків. Яскравілі літніми сукнями киянки. Тоня вже призвичаїлася до паління і цьому процесу нервово віддавалась цілком і повністю. Як тоді на сходах ресторану «Театральний»¹ улітку сорок восьмого, куди її запросив колишній комроти. Жінка хвилювалась.

По-перше, вважала, що невідповідно вдягнена, і, чесно кажучи, це було головною причиною. Щодо решти Тоня для себе вже все вирішила, і з цього приводу хвилювання давно минуло. І остаточним аргументом став навіть не Дмитро з його увагою, залицянням і подарунками (хоча дівчина і відзна-

---

¹ Легендарний готель «Франсуа», в кондитерській якого М. Булгаков пригощав тістечками свою першу дружину — Тасю Лаппу. В «Білій гвардії» фігурує як «дім мадам Анжу». За радянських часів переіменовано на «Театральний». Зараз на його місці розташовується БЦ «Леонардо».

чила разючу зміну у поведінці колишнього компроті). Ні, основна причина була в Льоні.

Тоді він саме закінчував другий курс політехнічного і відверто ігнорував дружину. Може, через іспити? Звісно, ні. Він соромився, уникав її, схоже, зважував і давно все зважив. «Як я міг одружитися з нею?» — пролітало в його голові. Безпідставно. Адже Тоня залишилась такою, як і була, коли вперше зайшла до нової оселі чоловіка, — робітницею заводу, колишньою снайперкою, фронтовичкою із байстрюком на руках. Вона нічим не завинила перед ним. То він змінився. І саме усвідомлення цього пекло його соромом. Тоня підсвідомо відчувала глибинні причини відчуження чоловіка. Але все одно, суто по-жіночому не могла змиритися принаймні з демонстративним небажанням Льоні звертати на неї увагу. Власне, з тим, що вона і двома словами не перекинулась з ним за останній місяць. Льоня просто дивився крізь неї, чи то вирішуючи якісь математичні задачі, чи то згадуючи своє осяйне непманівське дитинство. Це вже було не важливо.

А втім, існувала ще одна підстава для тривоги молодій жінці. Тоня відчувала — така зустріч неспроста. Кав'ярня — то одне, а ресторан з його цінами й урочистістю — зовсім інше. Тим більше, що заклади подібного штибу влітку сорок восьмого можна було перелічити на пальцях.

ЗМІСТ

1950 рік	5
Розділ перший. Помах крил метелика	7
Розділ другий. Аля	28
Розділ третій. Ідіот	49
Розділ четвертий. Деформація свідомості	74
1951 рік	99
Розділ п'ятий. «Іспанка»	101
Розділ шостий. Радіотехнічний факультет політехнічного	129
Розділ сьомий. Донос	147
Розділ восьмий. «Світло, мажорно, оптимистично!»	164
Розділ дев'ятий. Київський телецентр	179
1952 рік	203
Розділ десятий. Запах талого снігу	205
Розділ одинадцятий. ДАР	235
Розділ дванадцятий. «У вас усі вдома?»	254
1953 рік	281
Розділ тринадцятий. Радянські «Алі» і «Ніно»	283
Розділ чотирнадцятий. Товариство осиротілих атеїстів	302
Розділ п'ятнадцятий. Юний поет	327